

Hij komt terug

F R E D E R I K H A U T A I N

HIJ
KOMT
TERUG

Uitgeverij
**VRJ
DAG**

What makes you think
I'm enjoying being led to the flood?

The National, *Runaway*

Op het moment dat zijn gedachten afdwaalden naar wat hij met het geld zou kunnen doen, was het daar, voor het eerst sinds lang. Beklemming. Uit het niets brak het zweet uit op zijn borst en rond zijn slapen. Oskar Metsiers had verwacht dat de tijd het eens zo bekende gevoel had uitgewist, maar niets was minder waar. De netelige spin waarmee hij jaren geleden dacht te hebben afgerekend, wrong haar dikke, harige poten door zijn maagwand. Haar kleine oogjes hadden zijn zenuwvlecht stevig in het vizier. Dit was de prijs die hij moest betalen om terug te keren naar waar hij vandaan kwam, terwijl hij gezworen had dat nooit te zullen doen.

Iwan zou zeggen dat Oskar het gevoel gewoon over zich heen moest laten komen. Maar Iwan was hier niet en de zeelucht kon Oskar al even niet meer ruiken. De ziltigheid was verdwenen zodra hij in de treinwagon had plaatsgenomen. Staal en zout gingen niet goed samen.

Oskar was bijna tien jaar weg geweest en het was minstens een jaar of zeven geleden dat hij zich nog zo opgejaagd had gevoeld. Een preciezere tijdsaanduiding kon hij niet geven. Ooit wist hij moeiteloos een correct aantal dagen, uren of minuten op een bepaald tijdsbestek te plakken, maar dat was vroeger. Vroeger mocht nooit meer terugkomen.

Zijn reflectie in het raam bevestigde wat hij onmogelijk kon ontkennen: de haarlijn aan weerskanten van zijn schedel had plaatsgemaakt voor twee stevige landingsbanen waarop een Boeing 747 moeiteloos tot stilstand kon komen.

Een man van voorbij de zestig en met een lichte knik in de tred nam plaats op de zitbank aan de overzijde van het gangpad. Oskar

had speciaal een ticket in eerste klasse gekocht om in alle rust te kunnen reizen. Ze waren de enige passagiers in de wagon. Hun blikken kruisten. De man had zakjes onder de ogen. Naast genetisch bepaald kon dat een teken zijn van jarenlang verdriet. Zijn gelige oogbollen deden Oskar vermoeden dat aan de overkant van het gangpad regelmatig een gevecht werd geleverd tussen de fles en de eenzaamheid. Iedereen had zijn eigen zwarte weduwe.

De man droeg een zwarte hoody met daarop in witte gotische letters: 'Furious Rebel'. Hoody's met schreeuwerige boutades waren nooit aan Oskar besteed geweest. Hij had zo lang zo hard zijn best gedaan om niet op te vallen dat onopgemerkt blijven een tweede natuur was geworden. Daarom koos hij nog steeds voor overwegend donkerblauwe kleding: niet te hard, niet te zacht, keurig, neutraal. Neutrale mensen vielen niet op.

Bovendien was Oskar van mening dat rebelseid na de studententijd moest uitdoven. Je jeugdigheid proberen te rekken tot je mank liep was futiel. De tijd wachtte op niemand. Geen enkel vestimentair statement kon daar wat aan veranderen.

Zo mocht Oskar niet meer denken, maar omdat de spin zich weer roerde, ging het in zijn hoofd even de verkeerde kant op. Hij probeerde de donderse gedachten en gevoelens samen met de spin terug te duwen naar waar ze opgesloten hadden gezeten.

Oskar draaide zijn hoofd weg van de valse rebel en keek naar buiten. Hij moest zich op iets anders concentreren. Hij probeerde de warmte te voelen die de zon op zijn hoofd en schouders uitmeerde. In de weerspiegeling in het raam zag hij de conducteur de treinwagon betreden. Oskars kaartje lag al klaar op het tafeltje. Dan was de zaak het snelst beklonken.

Lang zou hij niet wegblijven. Een week, maximaal twee. Zo stond het op de kalender. Er was geen reden geweest om afscheid te nemen.

'Wie geen afscheid neemt, komt terug,' had Iwan gezegd. Dat is niet waar, maar soms is het beter om je de waarheden van iemand anders eigen te maken. Niet om er je eigen waarheid van

te maken, maar om in een illusie te kunnen leven. Al was het maar voor even.

Ook de spin binnen in hem had de warmte van de zon op Oskars donkerblauw geklede lijf gevoeld. Met twee van haar voorpoten haakte ze zich vast in zijn slokdarm, op zoek naar bevrijding.

VERWOESTING

11

1

Oskar was tevreden met zijn keuze om naar hier te komen. Hier was Vlieland, een plaats weg van het vasteland maar waar de mensen toch nog Nederlands spraken, een plek waar je naartoe kon wanneer je je los wilde snijden zonder daarbij alle houvasten overboord te gooien.

De Waddenwind baande zich een weg door zijn openhangende mond, tot diep in zijn longblaasjes. De dikke sjaal die hij droeg was de term obstakel onwaardig.

Het was vandaag 26 november 2009, de 330ste dag van het jaar. 330 was een aardig mooi rond getal, 26 november de geboortedag van John Hajnal, de Britse wiskundige voor wie Oskar tijdens zijn studie een verregaande appreciatie had ontwikkeld. Hajnal had ontdekt dat je tussen Sint-Petersburg en Triëst een lijn kon trekken die Europa verdeelde in een gebied met een extreem hoge huwelijksleeftijd en een extreem lage. Als student wist Oskar al dat hij nooit zou trouwen. Het huwelijk droeg een veel te grote kans op verlies in zich. Een vaststelling kunnen doen zoals Hajnal daarentegen, daar tekende hij onmiddellijk voor. Niet vanwege de geschiedenisboeken, hybris was hem totaal vreemd. Het ging hem louter om het inzicht, de realisatie.

Nu Oskar deze vreemde, weerbarstige wind rond zijn lichaam

voelde krullen, wist hij dat zo iets nooit meer zou gebeuren. Hoewel hij al een week eerder had beslist naar Vlieland te trekken, had hij doelbewust tot vandaag gewacht om de reis te maken. 26 november was de dag waarop hij een breuklijn trok tussen zijn oude leven en wat hem nog restte. Dichter bij Hajnal kon hij niet komen.

Thuis was er niemand meer die op hem wachtte. Sinds zijn twaalfde waren alle mensen een voor een weggevallen, als domino's die op een volstrekt willekeurig moment in de tijd een tik hadden gekregen van een onzichtbare hand met lange, keurig gevijlde nagels. Zijn steentje stond nog overeind en dat wilde hij graag zo houden. Vanaf vandaag was elke dag een gewonnen dag.

Zo ver Oskar voor zich uit kon kijken was er water, zoveel dat wanneer hij vanaf de punten van zijn schoenen een rechte lijn zou trekken dwars door de golven tot aan de volgende lap bewoonde grond, hij ergens aan de oostkust van Schotland zou uitkomen. Aberdeen, of daar alvast in de buurt. Aberdeen was ver, zo ver dat Oskar het niet aandurfde om een getal te plakken op het aantal kilometer van hier tot daar. De geborgenheid die cijfers hem al die jaren hadden geboden, was verdwenen.

Vermoedelijk een veertigtal meter voor hem uit streek een vogel neer. Het dier had een snavel die uitmondde in een gelig deel dat op een buitensporig grote platte schroevendraaier leek. De vogel plantte zijn werktuig enkele centimeters in de grond, haalde iets van prooi naar boven, smikkelde het naar binnen en vloog weer weg.

Met elke seconde die voorbijtikte naar wat ooit was geweest, prikte de strakke noordenwind enkele zandkorrels rond zijn ogen en op zijn voorhoofd. Bij elke nieuwe golfslag leek het alsof het bruisende zeeschuim een stukje van zijn schoenen beet, alsof de wind en de golven hem ter plekke wilden ontbinden. Door zijn donkerblauwe broek en vuilgroene regenjas viel hij van ver bekeken haast perfect samen met het zeewater. Een fijne bijkomstigheid, want Oskar was naar Vlieland gekomen met maar één doel:

van de wereld verdwijnen. En als dat je doel is, komt elk streepje onopvallendheid goed van pas.

Intussen was de schemer komen opzetten in een poging het daglicht te verdringen. Veel strijd was er niet aan. Op deze gure novembervormiddag, van het soort dat ze in Vlaanderen niet meer maakten, had de zon zich al van 's ochtends vroeg gewonnen gegeven aan de wolken. De avond zou nu snel vallen. Hij keek op zijn horloge. De Breitling Colt die hij zichzelf voor zijn vijftienvijftigste verjaardag cadeau had gedaan, gaf 16:08 uur aan.

‘Eentje met superquartz,’ had de verkoper van de juwelierszaak hem gezegd toen die het koningsblauwe bandje over Oskars pols drapeerde. ‘Tien keer accurater dan de reguliere modellen.’

De verkoper droeg een witte wegwerphandschoen, waardoor hij iets weg had van een chirurg tijdens een operatie. Voor een instrument dat zo nauwgezet de tijd aangaf, was enige chirurgische precisie op zijn plaats.

‘Met deze Colt bent u gewapend tegen de tijd,’ grinnikte de horlogechirurg, verwijzend naar het bekende geweermerk om zijn verkooppraatje kracht bij te zetten.

Hoewel Oskar helemaal niets van kwartshorloges kende, liet hij het zich allemaal welgevallen. Deze Breitling zat hem als gegoten. Dat het horloge hem 489 euro meer zou kosten dan de 2000 euro die hij oorspronkelijk had gebudgetteerd, nam hij er daarom graag bij. Oskar moest ooit eens iets met zijn spaargeld doen. Investeringsplannen waren niet aan hem besteed. Risico's ging hij zoveel mogelijk uit de weg.

De verkoper haalde de Colt van zijn pols.

‘Ik ben vandaag vijftienvijftig geworden. De leeftijd waarop we volgens de wetenschap lichamelijk gezien pieken. Dan bereiken we ons hoogtepunt. Voor een keer mag het dus ietsje meer zijn,’ zei Oskar terwijl de verkoper het horloge met een fluwelen doekje schoonmaakte.

‘Excellent. Bij een piekleeftijd hoort een piekfijn horloge. En ik

verzeker u, jongeman, dit is een prachtexemplaar.' De witte handschoen verdween met een snelle duik in een kleine aluminium pedaalemmer achter de toonbank alsof het onderdeel was van een en hetzelfde chirurgische ritueel.

Ondertussen had Oskar de Colt al meer dan vier jaar. Hij was nu 29. Over vijf maanden en negen dagen zou hij dertig worden. Vroeger vreesde hij die leeftijd weleens, maar misschien was dat nergens voor nodig en was het maar een grens die enkel in de hoofden van mensen enige betekenis had. Zoals landsgrenzen.

Zijn oversteek van Vlaanderen naar Nederland was volledig over land gegaan, pas in Harlingen had hij het water op ontmoet. Oskar had voor de veiligheid toch maar de sneldienst genomen. Die deed er 45 minuten over in plaats van 95. Door vijftig minuten uit te sparen, hoopte hij geen gebruik te moeten maken van het openbare toilet op de veerboot. Publieke toiletten zijn immers zowat het smerigste dat er bestaat. Mocht de nood tijdens de oversteek toch uitgebroken zijn, dan was ophouden het devies. Er was geen enkel zwart haar op zijn hoofd dat een toiletbezoek op een veerboot zou overwegen.

96 minuten al stond Oskar te kijken naar de Waddenzee. Er restten nog vier minuten voordat zijn zelfopgelegde restrictie verstreek. Honderd minuten leken hem voldoende om goed uit te waaien. Het getal honderd droeg altijd en overal een inherente volledigheid in zich. Voor elk kind dat met getallen leerde gooche-len, was honderd het hoogste goed. Voor miljoenen en miljarden hun intrede deden weliswaar, maar die waren in bijna alles onbereikbaar. Tot honderd kon je tellen. Honderd op een examen was het maximum. Honderd was de perfectie.

Oskar was een getalenteerde statisticus. Geweest. Nu was hij niets meer dan een man die van de wereld wilde verdwijnen. Dat nam niet weg dat hij bijzonder sterk was in het berekenen van groei prognoses, het maken van analyses op basis van harde data en het exact in kaart brengen van hoeveelheden allerhande.

Achter een statistiek zit altijd wel een reden waarom die zo is en niet anders. Het aantal doden in Rekkem, Linkebeek of Zoerle-Parwijs in een bepaald jaar is een absoluut gegeven. De waarheid wordt altijd uitgedrukt in een onfeilbare combinatie van nul, een, twee, drie, vier, vijf, zes, zeven, acht en negen. Soms is één cijfer al voldoende.

Mijlenver tegenover die onfeilbaarheid staat de taal. Woorden verschaffen geen intrinsiek waarom en hebben een dubbele bodem. Hun betekenis is relatief en onderhevig aan drie dingen: de intentie van de spreker, de interpretatie van de ontvanger en de tijd. Taal was voor Oskar een louter functioneel gegeven dat hem in staat stelde om met anderen te communiceren. Niet meer dan dat.

Voor iemand die nog minder raad wist met taal dan een loodgieter met een ampèremeter, was het frappant dat juist taal een van de twee criteria was geweest in zijn zoektocht naar een passende plaats om van de wereld te verdwijnen. Dat had alles te maken met zijn principes. Principes geven mensen de nodige stabiliteit. Net als cijfers en getallen zorgen ze voor rechte lijnen in de wirwar van de realiteit. Daarom houden mensen er maar beter aan vast. Oskar wilde te allen tijde de volstreekte correctheid nastreven. In zijn vakgebied was enkel die goed genoeg. Een statistiek is immers maar relevant als ze honderd procent juist is. Het was dus niet meer dan normaal dat hij de mensen in wier land hij zou neerstrijken ook met de grootste correctheid moest kunnen aanspreken. En dat kon alleen in het Nederlands, want Oskars kennis van vreemde talen was erbarmelijk. Zijn kennis van het Frans bleef beperkt tot het geringe vocabulaire dat nodig was om met zijn Franstalige collega's in Brussel te kunnen praten. Uitsluitend over werkgerelateerde materie weliswaar, want het ontbrak hem aan de woordenschat om sociale interacties aan te gaan in hun moedertaal. Frankrijk of een van de 28 andere landen in de wereld waar Frans gesproken werd, behoorde dus niet tot de uitwijkmogelijkheden. Het Engels beheerste hij beter, al ging het niet

veel verder dan wat hij uit films en televisieseries had geleerd. Ook dat was principieel onvoldoende. En de woorden Spaans en Italiaans die hij zo uit zijn hoed kon toveren waren gelimiteerd tot *la cuenta por favor* en *ciao bella*. Daar kwam je niet bepaald ver mee, tenzij je vaak uit eten ging of flirten je ding was. Voor Oskar gold geen van beide.

Het tweede criterium in Oskars zoektocht naar een geschikte bestemming was dat ze met de trein bereikbaar moest zijn. Oskar had geen rijbewijs. Hij verafschuwde auto's, motors en vrachtwagens vanwege hun onbezonnenheid. Oskar meed het verkeer zoveel hij kon. De bus nam hij alleen als het moest. Telkens als hij opstapte, probeerde hij zo onopvallend mogelijk dicht langs de chauffeur te lopen om te ruiken of er geen alcoholgeur om hem heen hing. Was dat wel het geval, of had de chauffeur oortjes in, dan stapte hij zonder verpinken af en wachtte hij op de volgende bus, ook al had hij net zijn kaartje gevalideerd. Vliegtuigen vertrouwde hij nog minder, al bedroeg de kans dat hij tijdens een vlucht zou omkomen volgens de meest recente cijfers slechts 1 op de 29,4 miljoen. Toch gaf de gedachte een hele tijd honderden meters hoog in de lucht te moeten hangen zonder ontsnapingsclausule hem een danig verkrampd gevoel in de onderbuik. De fiets gebruikte hij voor boodschappen en verplaatsingen in het dorp waar hij tot voor kort woonde, maar wie van de wereld wil verdwijnen neemt daarvoor nooit de fiets. Dat duurt te lang. Van alle vervoersmiddelen die Oskar kon gebruiken, bleef alleen de trein over. Oskar was het vrij snel gewend geraakt om dagelijks de trein naar Brussel te nemen voor zijn werk. Op de onontkoombare vertragingen na had hij nog niets vervelends meegemaakt. Zijn ontsnappingsroute naar Vlieland zou dus verlopen via het spoor.

Nadat hij zijn criteria had opgesomd, bleek Nederland al snel de enige realistische optie en vormden de Waddeneilanden het meest geschikte toevluchtsoord. Volgens de cijfers die Oskar online terugvond, waren Vlieland en Schiermonnikoog het dunst

bevolkt. Voor beide opties viel aanvankelijk wat te zeggen; Vlieland was het verst verwijderd van het Nederlandse vasteland, Schiermonnikoog telde de minste inwoners. Vlieland had er zeven per vierkante kilometer meer. Maar dan spotte Oskar op de landkaart dat Schiermonnikoog erg dicht bij Borkum lag. Duits grondgebied. De keuze was geen keuze meer. Vlieland.

Oskar keek op zijn Breitling. Minuut honderd was verstreken. Hij joeg nog een laatste keer de zuivere zeelucht door zijn longen en draaide zich om. Achter hem slokte het oprukkende donker het laatste spoor daglicht op.

2

‘Wie is dat, opa?’

Op de witmarmere schouw boven de open haard stond een zwart-witfoto van een jongeman met grote ogen, kort donker haar en met een guitige lach.

Het was 12 juli 1992, een mooie dag in de zomervakantie. Zo’n aangenaam warme dag waarop je niet na een halfuur al snakte naar verkoeling en je een slagroomtaart probleemloos buiten kon laten staan zonder dat het wit zijn smeugheid meteen verloor. Met z’n vieren zaten ze op het terras: zijn grootmoeder, zijn ouders en hij. Zijn mama had de taart gekocht bij de bakker met de moeilijke naam, als bedankje vooraf om een week op Oskar te letten terwijl zij door de Champagnestreek trokken. Oskar mocht niet mee, ook al was hij nog nooit in Frankrijk geweest. Soms hebben grote mensen er behoefte aan om iets met hun tweetjes te doen. Dan schieten de grootouders te hulp en kopen de ouders taart voor hen.

Grote mensen kopen nooit zomaar taart. Wanneer ze taart kopen, hebben ze iets te vieren. Soms zetten ze er ook kaarsjes op, maar die ontbraken vandaag, omdat ze Oskar gingen missen.

‘Er valt niets uit te blazen,’ had zijn moeder gezegd toen ze de bakkerij uit liepen, ‘maar dit is wel een leuke manier om opa en oma te bedanken omdat je er mag logeren. Weet je wat? Papa en ik zullen ook een taart meebrengen als we terug zijn. Dan vieren we dat we weer samen zijn.’

‘Met kaarsjes?’

‘Met kaarsjes.’

Zijn grootvader was binnen blijven zitten. Hij wilde geen seconde van de Tour de France missen.

‘Ik zal opa wel een stuk brengen,’ zei Oskar.

‘Over een kwartier is de koers gedaan,’ antwoordde zijn vader. Bij Oskar thuis werd niet naar het wielrennen gekeken. Naar het voetbal evenmin. Sport boeide zijn vader niet. Hij was meer geïnteresseerd in computers, daar kende hij alles van. Hij werkte sinds een jaar voor IBM. IBM was een belangrijk bedrijf en zijn papa vond het belangrijk om daar te werken.

‘Ooit zullen bijna alle mensen een computer hebben,’ zei hij eens. ‘Nu zijn ze nog te duur, maar over tien jaar heeft iedereen er thuis een.’ Omdat papa bij IBM werkte, was dat bij hen al het geval. Er konden diskettes in, kleine zwarte schijfjes die bijna zo groot waren als een muziekcassette maar drie keer minder dik. Bijna niemand in Oskars klas had een computer thuis. Maries vader was bankdirecteur, hij had er een. Net als de papa van Evert, die werkte bij de politie en hij had hem nodig om alles over boeven bij te houden, zei Evert. Oskar wist niet of hij dat moest geloven, maar dat computers belangrijk waren, daar was hij zeker van.

‘De vorkjes liggen in de bovenste lade, links van het fornuis,’ riep zijn grootmoeder hem na. Hij wist al lang waar de vorken lagen.

Oskar was met een stuk taart naar de woonkamer gelopen. De slagroom stond nog op scherp. Zijn grootvader duidelijk ook.

‘Wacht, jongen. Ga even opzij. Nevens kan het hier gaan flikken. Hij is los.’